

Hatıralara hürmet.

Mareşal Abdullah ve İstanbulun
1/100 000 lik haritası

937 senesi nisanının 23 üncü günü İzmirde misafireten bulunduğ u hafidesi nezdinde rahmeti rahmana kavuş an

Mareşal Abdullah

emekli General Abdullaha karşı İzmirde gerek hükûmet ve belediye ve gerek ordunun kadirşinas mensupları tarafından layık olduğu yüksek mertebede ihtiramât ve merasim yapıldıktan sonra cenazesi İstanbula nakl edilmiş ve yine yüksek askerî merasimle kaldırılarak Büyükdada medfeni mahsusuna tevdi edilmiştir.

Müşarünileyh orduda ve ordu haricindeki bir çok vazifelerde ve hele Avrupada ecnebilere karşı Türklüğü müdafaada bir çok fedakârane ve şerefli hizmetler etmiş olmak itibarile ölümü bir çok yurddaşları olduğu gibi, Hartacıları da müteessiretmiştir.

Biz hartacıların bu büyük adamın ölümü dolayisile duyduğumuz teessür meslek yönünden de başka bir mahiyeti haizdir. Çünkü General Abdullah henüz memleketimizde hartacılık teşkilâtı mevcut değilken, genç yaşında Fon der Golç ile beraber İstanbul ve civarının 1/100 000 mikyasında istikşaf usuli ile hartasını yapan yegâne şahıstır. Bu itibarla hartacılar General Abdullahı kendilerinden sayarak bu büyük ölüyü takdis ederler.

Emekli General Abdullahın tercümeihali

General Abdullah 1268 de Trabzonda doğmuştur. İlk tahsilini Trabzonda gördükden sonra kardeşi eski Maliye müsteşarı Rıza B. merhumla birlikte İstanbula gelerek Galatasaray lisesine (o vakitki Mektebi sultani) girmiş ve son sınıfa kadar bu mektebe devam ettikten sonra askerliğe heves ve iştihak göstererek Bursa idadisine nakl etmiştir. İdadi (yani şimdiki lise) tahsilini Bursada bitirdikten sonra Harbiye mektebine intikal ederek suvari sınıfına intisap etmiştir. Süvari sınıflarında bulunduğu zaman binicilikte, kılıç ve mızrak ile mübarezede müstesna bir kabiliyet göstermiştir. Harbiye mektebini ikmalini

müteakip Erkânıharp sınıfına ayrılarak (3) sene tahsilden sonra 1296 senesinde Erkânıharp yüzbaşılığı ile Harbiyeden neşet eylemiştir. Yüzbaşılık rüzbesinde çok kalmayub, mukannen olan müddeti beklemeyip o vakitler yüzbaşılıkla binbaşılık arasında bir rütbe olan kolağalığa terfi ederek Hicaz fırkası Erkânıharbiye reisliğine tayin olunmuştur.

Hicaz Vali ve kumandanı Müşir Osman Pş. nın zamanında çıkan Abdülmuttalip isyanını basdırmıştır. Bir müddet Hizacda kaldıktan sonra İngilizlerin Sudan seferi yaptıkları sırada, aldığı vazifei mahsusayı ifa ile Mısırdan firar ederek İstanbula gelmiştir.

Bundan sonra Abdullah B. İstanbulda Erkânıharbiye mektebinde Tabiye tatbikatı ve Erkânıharbiye vezaifi muallimi olarak kalmış ve Fon der Golç un İstanbula gelmesi üzerine ona evvela tercüman, sonra muavin olmuştur. Fon der Golçle beraber İstanbul civarının 1/100000 lik, herkesce bilinen hartasını istikşaf usulile yapmıştır.

Fon der Golç ile birlikte, merhum İzzet paşa, Salih paşa, vesaire gibi eski zamanın en kıymetli erkânıharp ve general-larını ve bu günkü generallar neslinin hocaları olan zevatı yetiştirmiştir.

Abdullah B. Kaymakam ve Miralay rutbelerinde Rumelide Bulgaristan, o vakitki Sırbistan ve Yunan hudutlarında ve Suriyede birçok erkânıharbiye seyahatlarını idare etmiştir. Rumelinin 1/200000 mikyasındaki hartasını Türklük aleyhine olan birçok kısımlarının bu erkânıharbiye seyahatlerinde tesbit ederek bilâhare tashih ettirmiştir. Miralaylığında Viyana Ataşemilîterliğinde bulunduğu gibi gerek bu rütbede ve gerek liva rütbesinde birçok Avrupa ordularının manevralarına iştirâk etmiştir.

Ferik olduktan sonra Anadolu'da Ermeni isyanını teskine memur olduğu gibi bir müddet Musul Valiliğinde bulunarak hali isyanda bulunan Püşter aşiretini tedip etmiştir. Nihayet Ferik Abdullah Paşa'nın maiyyeti seniyye erkânıharbiyesine memur olduğu görülür. Sultan Hamidin istibdat devrinde, hatta saray içinde hakikatı bilaperva söylemekten çekinmemesi ile ismi anılır. Ferik rütbesinde iken müteaddit defalar muvakkat elçilikle muhtelif hühûmetler ve hükümdarlar nezdine gidip geldiği gibi Lah' sulh konferansına da murahhası askerî sıfatiyle istirâk etmiştir. Nihayet maiyyeti seniyye erkânıharbiyesinde birinci ferik olmuş ve Müşir Şakir Paşa merhumun vefatı ile anın yerine geçerek maiyyeti seniyye erkânıharbiye Müşiri olmuştur.

Meşrutiyet devrinin iptidasında Saray erkânının kısmı azamına yol verilirken namus ve iffetini muhafaza etmiş olan Müşir Abdullah paşaya da dördüncü ordu müfettişliği tefviz edilmiş bulunuyordu. Bu orduun ihmal edilmiş olan teşkilâtının ikmâli ve bilhassa Dersimin islâhı hususunda ki teklifatı o vakitki İttihad ve Terakki hükümetince kabul edilmediğinden istifa ederek İstanbul'a gelmiştir. Nazım paşa merhumun ikinci ordu kumandanlığından infisali üzerine ikinci ordu Müşiri oldu; fakat 326 da tatbik edilen tasfiye rütbe kanunu mucibince rütbesi birinci Ferikliğe tenzil edildi. Türk ordusunda ilk defa sistematik ve senelik talim ve terbiye programı tatbikiyle Alay, Liva tatbikatları ve Fırka, Kolordu, Ordu maneraları yapan - o vakit merkezi Edirne olan - ikinci Ordu olmuş ve bu başlangıç Abdullah paşanın ikinci ordu kumandanlığına tesadüf eylemiştir. Abdullah paşanın ikinci Ordu Erkânı harp reisi o vakit Kaymakam rütbesinde bulunan Hasan Rıza Paşa merhum ve daha sonra Mersinli Cemal B. (Cemal Paşa) idi. Halen Nafia

müsteşarı olan emekli Alb. Arif ile Yüzbaşı İsmet (Başvekil General İsmet İnönü), Kâzım Karabekir, Hüsrev beyler, şimdiki 4. umum müfettiş General Hüseyin Abdullah, ikinci ordunun o vakitki Erkânıharp zabitleri idiler. Balkan harbinde beş buçuk ay müdafaası mümkün olan Eedirne kalesi o vakit ihzar edilmişti. İkinci ordu yüksek bir harp kudretini ihraz etmiş isede abdullah Pş. nın Balkan harbi hatıratında yazdığına göre, ordunun en müntehap kıtaları ve zabitleri alınup Yemen islahatına ve Arnavutluğa gönderilmiş olduğundan, ikinci orduda tatbik edilen ozamanki yüksek gayretten istifade edilememiştir.

327 de tatbik edilen kolordu teşkilâtı üzerine birinci Redif müfettişliğine tayininden muğber olan Abdullah paşa istifa ederek bir müddet açıkta kalmış ve Şurayı askeriye devam etmiş badehu Karadağa karşı Arnavutlukta toplanan Ordu kumandanlığına tayin olunmuştur. İşkodra havalisinde bulunan bu ordunun Erkânı harbiye reisi Miralay Pertev B. (Saylav General Pertev 1.şube müdürü Kaymakam Fevzi (Maraşal Fevzi Çakmak) ve Erkânıharp zabitleri de Enver ve Fethi B. ler gibi zevat idi. Karadağa karşı bir harp ihtimali zail olup bu ordu dağılınca yine Abdullah paşa şurâyı askerîye intikal etmiştir.

Bundan sanra 327 de İtalyanların Trablus garbı işgalleri üzerine başlanan harpde İzmir ve havalisinde toplanan Anadolu Garp ordusu kumandanı olmuştur. Bu ordunun dağılması üzerine yine Şurayı askeriye çekilmiş ve Balkan harbinde Şark ordusu kumandanlığını deruhde etmek ıztırarında kalarak maatteessüf şerefle malî ve memlekete çok nafi, uzun seneler süren gayretli mesaisini mağlup bir ordunun başında bulunmak bedbahtlığı ile hitama erdirmiştir. Enver Pş. nın Harbiye

nezareti zamanında umum sırasında tekaüt olmuştur. Enver Pş. nın malum olan akıbetinden ve İzzet Pş. kabinesinin sükutundan sonra mevkii ıktidara gelen Tefvik Pş. kabinesinde bir buçuk ay kadar kısa bir zaman Harbiye nezaretinde bulnnarak İstanbulun İtilâf hükûmetleri tarafından en ziyade tazyik edildiği bir sırada ve meclisi mebusanın o vakitki vaziyeti karşısında istifaya mecbur olarak köşei inzivaya çekilmiştir.

Abdullah Pş. , inziva hayatında Cumhuriyetin tecelliyatından en büyük iftihar duyanlardandır. Atatürkün yarattığı inkilâpları kendisi çağında o kadar idrâk etmiyenlere devam üzere izah etmekden en büyük zevk alırdı. Atatürke, İsmet İnönüne ve Mareşal Fevzi Çakmağa karşı sonsuz sevgi ile bağlılık gösterir, ouların memlekete ettikleri büyük hizmetlerin derin manalarını en eyi anlar ve hamdü sena ile kendi muhitine aleddevam anlatırdı.
